

ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΡΟΔΟΝ

Οι ἀναγνώσται τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος γινώσκουσιν ἤδη ἐκ προτέρας ἡμῶν πραγματείας τὴν μεγάλην σημασίαν ἣν ἔχει διὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν ὁ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα γεγραμμένος Παλατῖνος κώδιξ 367 τῆς ἐν τῷ Βατικανῷ βιβλιοθήκης, ἐξ οὗ ἐξεδώκαμεν ἤδη ἀξία λόγου ἀνέκδοτα ἔγγραφα¹. Μέλλοντες δὲ νὰ ἐκδώσωμεν ἐν προσεχεῖ τεύχει ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄλλην ἀξίαν πολλοῦ λόγου ὕλην ἀναφερομένην εἰς τὴν Κύπρον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Λουσινιανῶν, παρέχομεν τό γε νῦν ἔχον ἐκ τοῦ κώδικος τούτου δύο ἐπιστολάς ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὰ τῆς μεσαιωνικῆς Ῥόδου.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη τῶν ἐπιστολῶν τούτων, περιλαμβανομένη ἐν φ. 110^b - 111^a τοῦ κώδικος, οὗσ' ἀνεπίγραφος ἔχει ὡδε:

Πανοσίβαστε, σεβαστὲ, μέγα δοῦκα καὶ περιπόθητε γαμβρὲ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου βασιλέως καὶ μέγα ἐξουσιαστὰ τῆς θεοφρουρήτου νήσου Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐμοὶ δὲ αὐθέντα καὶ ἀδελφέ· ἐλπίζω εἰς τὸν θεὸν ὑγιαίνειν καὶ χαίρειν τὴν εὐγένειάν σου ἐπὶ πᾶσι καὶ τοὺς ἐχθροὺς σου τροποῦσθαι ὑπὸ θεοῦ δυναμούμενος. Καὶ ἡμεῖς τῷ ἐλέει τοῦ θεοῦ καὶ τῇ σῇ καθαρωτάτῃ ἀγάπῃ ὑγιῶς ἔχομεν. Μηδέποτε τῆς σῆς εὐγενοῦς καὶ ἀκραιφνοῦς διαθέσεως γενώμεθα ἐπιλήσμονες, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς πλεόν ἀυξάνοντες καὶ ἀκμάζουσιν φέροντες. Ἡ γὰρ ἐν ἀληθείᾳ ἀγάπη αὕτη ἐστὶν τὸ μὴ πρὸς χρόνον ἢ ἡμερῶν τινῶν διάστημα, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ τῶν ἀμφοτέρων ζωῇ μέχρι 10 τέλους ἀπτῶτως φυλάττεσθαι καὶ τὰ πρὸς θεραπείαν καὶ πᾶσαν τιμὴν σπουδάζειν ὅση δύναμις· ὁ δὲ πρὸς καιρὸν τὴν ἀγάπην φυλάξας

¹ Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Δ' σ. 43 κ. ε.

1. γ^{ae} 6. ὑγιῶς 7. εὐγενοῦς ἀκραιφνοῦς 10. τινῶν
12. φυλάξασα

καὶ ἐν ὀλίγῳ πάλιν αὐτὴν, οὐκ ἐπαινετὸς οὗτος, ἀλλ' ὡς τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ καιροῦ πραγματευτῆς παρὰ πάντων λογιζέται. Διὸ καὶ || (διὰ) συνεργίας σου καὶ ἀποστείλης πρὸς με τὸ σιτόκριθον ὅπερ μοι ἐχάρισεν ὁ πανευγενέστατος καθαλλάριος ὁ ὀδεῖνα ἀπὸ τοῦ χωρίου αὐτοῦ¹· τὸ ὀδεῖνα² ἐστὶ δὲ τὸ ὅλον μῦδιον φ, καὶ οἰκονόμησέ με τὸ ἀγῶγιν καὶ ἀπόστειλέ με τὸ ἐνσυντόμως εἰς Λευκουσίαν³· καὶ εἴ τι ἐξοδιάσης, νὰ τὸ ἔχῃς ἀπ' ἐμοῦ μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ φιλοτιμίας ἐπέκεινα καὶ νὰ σε εὐχαριστήσω μεγάλως. Καὶ τώρα θέλω ἰδεῖν τὴν ἀγάπην σου ὅτι νὰ με φθάσῃ ἐνσυντόμως μετὰ καὶ γραφῆς σου, λεπτομερῶς δηλοῦσης περὶ πάσης ἐξόδου, εἴ τι ἐξοδιάσεις εἰς αὐτό.⁴ Ἔχω δὲ καὶ εἰς τὸ Κοιλὴν κρασίν(;) μέτρα τόσα εἰς ἄνθρωπον τὸν ὀδεῖνα καὶ ἂν με ἀγαπᾷς, οἰκονόμησε καὶ ἄς φέρουν καὶ αὐτό, καὶ νὰ σε ἔχω μεγάλην χάριταν. Καλὰ γὰρ οἶδας τὴν ἀγάπην μου ποταπὴ ἐνὶ εἰς σε, καὶ ἐν τούτῳ θαρρῆκῶς σοι ἐδήλωσα νὰ το ἀσχοληθῆς ὡς αὐτὸν ἐμὲ καὶ μὴ το ἀμελήσης.⁵ Ἐρρωσο.

Ἡ δὲ δευτέρα ἐπιστολὴ, περιλαμβανομένη ἐν φ. 103-104 ἐπιγράφεται *Πρὸς ἐπίσκοπον*, καὶ εἶνε ἡ ἐξῆς⁶

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε τῆς θεοφρουρήτου νήσου Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐμοὶ δὲ ἐν Κυρίῳ πάτερ, οὐ μικρῶς τεθαύμακα καὶ θαυμάζω ἐπὶ τῇ σῇ ἀγιότητι πῶς τὸ σὸν τέκνον τῇ λήθῃ παρέδωκας καὶ καιρὸν ἤδη παρεσχηκότα πολὺν μῆτε διὰ γραφῆς, μῆτε διὰ λόγου μικροῦ τὴν ἡμετέραν τῶν ἀναξίων ἐποίησω μνείαν. Καὶ εἰ μὲν ἐξ ἐμοῦ τὸ αἴτιον, ἐγὼ, μάρτυς θεός, τὸ ἐμὸν καθ' ὥραν συνειδὸς ἀναπτύσσων καὶ ἐρευνῶν, οὐδ' ἔχνος αἰτίας τὸ σύνολον φαίνεται. Εἰ δὲ καὶ λαθανόντως ἐν ἐμοὶ τὸ αἴτιον μένει καὶ φανερῶς οὐ γινώσκω, οἶμαι, ὅτι οὔτε ἐκ θεοῦ οὔτε ἀπὸ σοῦ ζητηθήσεται. Τὰ γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ γινόμενα οὐδὲ τόσον τὴν κατάκρισιν ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ γὰρ πολλάκις ἀγνώστως τῆς ἀσπλαγχνίας φέρω τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἡ ἀγιωσύνη σου ὡς οἶα μι-

1. ὀλίγῳ 3. διὰ προσέθηκα ἀποστειλεῖς 4. ἐχάρησεν (καὶ κατωτέρω) 5. οἰκονόμησε 6. ἀγῶ 7. νὰ τὸ ἔχεις 8. νὰ τώρα εἰδεῖν 9. νὰ με φθάσει 10. ἐξοδιάσεις κατὰ διάρθρωσιν τοῦ τῷ πρῶτον γραφέντος ἐξοδιάσεις 11. κρασὴν(;) 12. ἂν με διαγραφέντος ἔπειτα τοῦ τόνου ἄς νὰ δὲ διαγραφέντος ἔπειτα τοῦ τόνου 14. νὰ τὸ ἀσχοληθῆς 15. μὴ τὸ 19. νήσου (βραχυγραφικῶς) 21. διαγραφῆς 28. οἶο

μητῆς τοῦ ἀνεξικάκου καὶ φιλευσπλάγχθου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν
 101. μετὰ παραινέσεως καὶ εὐσπλαγγνίας, ἥ τοῦτο παρακαλῶ δῆλόν μοι
 ποιήσον, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τοῦτο σαφέστερον γνοῦς ταχέως ποιήσο-
 μαι τὴν διόρθωσιν. Μεγάλην γὰρ ἔχω τὴν λύπην, πάτερ προσφιλέ-
 5 στατε, ὅτι μὴ τοὺς σοὺς ὑπὲρ μέλι λόγους δεχόμενος· ὑπὲρ γὰρ πᾶ-
 σαν τροφὴν τούτους κίκτημαι καὶ ὑπ' αὐτῶν νοερῶς εὐφραίνομενος
 τρίβομαι καὶ καθ' ἑκάστην ὁσημέραι εἰπεῖν ζωοῦμαι καὶ ἰπαγάλλ-
 ῶμαι. Καὶ ἰδοὺ συγγνώμην ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐξ ἐμοῦ προσγινομένοις
 10 ἐμῇ τῆσφι κορυφῇ καὶ πᾶσαν στραγγαλιὰν ἐκ τοῦ μέσου ποιήσας,
 τὸν πάλαι καὶ νῦν κατὰ θεόν σου πόθον ἐπίδειξον καὶ πρὸς με τοῦτο
 διὰ γλυκυτάτης γραφῆς σου ἀπόστειλον, ἵνα καὶ γῶ, τῆς ἐμῆ κατε-
 χούσης θλίψεως ἀπαλλαγείς, μετὰ πόθου καὶ πάσης χαρᾶς τὸ ἐμὸν
 πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα ἀποστέλλω γραφεῖδιον καὶ πάντα μοι τὰ
 15 περὶ αὐτῆς ἐντεταλμένα ἐν σπουδῇ ἐξετάσας ἀεὶ ἐκπληρῶ. Τὰ δὲ
 περὶ ἡμῶν ὅπως ἔχωσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων μαθήσεται ἐκ
 τοῦ παρόντος ἢ ἀγιωσύνης σου καὶ ἄς μάθω αὐθις μετ' αὐτοῦ διὰ
 γραφῆς αὐτῆς περὶ τῶν σῶν θεοφρουρήτων ὑγείων καὶ περὶ πάντων
 ἄλλων ὧν ἔχεις θέλημα. Ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐξ ἡμῶν καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας
 20 γῆς ἔχης χρῆσιν, μετὰ θάρρους πρὸς ἡμᾶς ὡς οἰκεῖά σου ἐκεῖνα ὀρίσον.
 Ἐτοιμῶς γὰρ ἔχομεν τοῦ ἐκπληρεῖν σου τὸ θέλημα. Ὅταν γὰρ περὶ
 τινος εἶδους ἢ χρήσεως τὸν ὀρισμὸν σου δεξώμαι, μεγάλην ἐκ τούτου
 τὴν εὐφροσύνην καρπούμεθα, ὅτι μεγάλης ἡμῖν ὠφελείας γίνεται
 πρόξενος καὶ εἰς μεγίστην εὐεργεσίαν ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦτον δεχόμεθα·
 25 διὸ καὶ μετ' ἐλευθερίας παρακαλῶ γράψαι περὶ πάντων καὶ ὀρίξει,
 ἵνα καὶ ἡμᾶς ὠφελῆς καὶ τὴν σὴν χρῆσιν ἐξ ἡμῶν τῶν σῶν τέκνων
 κομίζεσθαι. Ἡ ἀγία σου εὐχὴ.

Ἡ πρώτη τῶν ἐπιστολῶν τούτων περισώθη εἰς ἡμᾶς ἄνευ
 ἐπιγραφῆς καὶ ὑπογραφῆς· περιληφθεῖσα δ' εἰς τὸ Κυπριακὸν
 ἐπιστολάριον τοῦ Παλατινοῦ κώδικος, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς

2. Σπλον 7. ὡς ἡμέραι 9. τὲ 15. ὁξυτάσεως 17. ἄς
 20. ἔχεις οἰκεῖα 21. ἐτοιμῶς 24. τούτων Τὸ ἐκπληρεῖν δὲν εἶναι
 ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ εἰς ἐκπληροῦν. Καὶ ἄλλοτε παρὰ Βυζαντινοῖς εὐρίσκωμεν
 τοιαύτας ἀκαρεμάρτους.

E. Γ. Δ. Π. Ε. Ι. Ι
 ΙΩΑΝΝΙΝ, 2006

ἐπιστολικὸς τύπος, ἀπέβαλε τὰ ἐν αὐτῇ ἀρχῆθεν ὑπάρχοντα κύρια ὀνόματα, ἀντικατασταθέντα διὰ τοῦ τυπικοῦ ὁ ὀδεῖνα. Οὕτω δὲν περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ ἐν σ. 33,4 καθαλαρίου καὶ τὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ οὗτος εἶχεν ἐναποτεθειμένον τὸ σιτόκριθον τὸ χαρισθὲν εἰς τὸν ἐπιστέλλοντα. Ἄλλ' ἐναπέμεινεν ὁμοίως ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τῆς ἐπιστολῆς οἷον ἐν τῷ πρωτογράφῳ τὸ δυστυχῶς δυσξέυμβλητον ἄλλο τοπικὸν ὄνομα ἐν σ. 33,11 καὶ, τὸ κυριώτατον, περιεσώθη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς τὸ ὄνομα τῆς Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων, εἰς ὧν τὸν μέγαν ἐξουσιαστὴν ἐστάλη αὕτη.

Ἀλλὰ τίς ὁ ἐπιστέλλων καὶ τίς ὁ εἰς ὃν ἐστάλη τὸ γράμμα; Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιλαμβάνεται ἐν τῷ τμήματι τοῦ κώδικος τῷ περιέχοντι ἔγγραφ' ἀναφερόμενα εἰς τὴν Κύπρον, καὶ δὴ καὶ ἐπιστολαὶ τῶν Λουσινιανῶν Οὐγωνος καὶ Ἐρρίκου Α', δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τούτων ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ, ἣτις ἄλλως καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν ἤδη ὑπ' ἐμοῦ ἐκδομένων τεσσάρων ἐπιστολῶν τοῦ Οὐγωνος¹. Οὐδὲ φαίνεται ἀντιστρατευομένη εἰς ἀποδοχὴν τοιαύτης γνώμης ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς φράσις τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου βασιλέως, δεικνύουσα τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπιστέλλοντος ἀναγνώρισιν τοῦ ἐπικυριάρχου τοῦ πρὸς ὃν ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ. Τίς δ' ὁ εἰς ὃν ἀπευθύνεται αὕτη μέγας ἐξουσιαστὴς τῆς Ῥόδου; Οὐδεὶς βεβαίως ἄλλος ἢ τις τῶν δύο Γαβαλάδων τῶν κυριαρχησάντων τῆς νήσου, ὁ Λέων ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης². Καὶ περὶ μὲν τοῦ Λέ-

¹ Ἐνθ' ἀν. σ. 45-50. Ἴδε καὶ τὰ ἐν σ. 44 γραφέντα περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἐπιστολῶν τούτων.

² Ἴδε περὶ τῶν Γαβαλάδων τῆς Ῥόδου *II. Δάμπρον* ἐν Πανδώρα Τόμ. IB' (1861) σ. 37 κ.ε. — *Hopf* ἐν Allgemeine Encyclopädie τοῦ *Ersch* καὶ *Gruber* Τόμ. 85 σ. 311 κ.ε. — *Schlumberger* ἐν *Revue archéologique* Τόμ. AA' (1876) σ. 233 κ.ε. 305 κ.ε. καὶ ἐν τῇ *Numismatique de l'Orient Latin*. Ἐν Παρισίοις. 1878 σ. 214 κ.ε. — *Cecil Torr* *Rhodes in modern times*. Ἐν Κανταβρυτζ. 1887 σ. 7 κ.ε., 88 κ.ε. — *Ἰω. Σβορώνου* Βυζαντινὰ νομίσματα τῆς νήσου Ῥόδου ἐν *Διημερίδι* τῆς Νομισματικῆς ἀρχαιολογίας Τόμ. B' (1899) σ. 389 κ.ε.

οντος γινώσκωμεν, ὅτι αὐθαιρετάτερον ἤρχε τῆς Ῥόδου, ἢ δὲ δυσήνιος αὐτοῦ ὑποταγῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Ἰωάννην Βατάτζην διήρκεσε μόνον μεταξύ τῶν ἐτῶν 1224 καὶ 1234¹, εἰς οὓς χρόνους πρέπει πάντως, καθ' ἃ νομίζω, νάναφέρωμεν τὰ νομίσματ' αὐτοῦ τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ὁ δουλὸς τοῦ βασιλέως. Εὐπειθέστερος δ' εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ αὐτοκρατορίαν ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Γαβαλᾶς, ὁ ἄρχας τῆς Ῥόδου ἀπὸ τοῦ 1240, πιθανῶς μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1248 προσωρινῆς ὑπὸ τῶν Γενουηνοῦν καταλήψεως τῆς νήσου. Κατὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ὁ ἐν στενοτέρᾳ πρὸς τὸν Ἰωάννην Βατάτζην εὐρισκόμενος σχέσει καὶ πειθαρχικῆς πρὸς αὐτὸν φανείας Ἰωάννης Γαβαλᾶς εἶνε ὁ εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ, ἐν ἣ γίνεται ρητὴ μνεῖα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου βασιλέως. Ἐντεῦθεν δὲ γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ἀποστείλας δὲν ἦτο ὁ Οὐγὼν Α' Λουσινιανὸς (1205-1218), ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος Α' (1218-1253).

Ἄν δὲ ἀληθῶς οὕτως ἔχωσι τὰ πράγματα, νέον ζήτημα γεννᾶται διὰ τί ὁ Ἑρρίκος Λουσινιανὸς προσονομάζει τὸν Ἰωάννην Γαβαλᾶν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως, προϋποτιθεμένου, ὅτι ὀρθῶς ἀνέλυσα τὴν ἐν τῷ κώδικι ἐπίτμησιν γ^{ασ} ἧς ἡ κατάληξις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὀλίγον ἀνωτέρω σεβ^{τι} (=σεβαστέ). Καὶ δὴ γαμβρὸς μὲν τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη ἐπὶ θυγατρὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε ὁ Ἰωάννης Γαβαλᾶς, διότι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας ἐκεῖνος μόνον τέκνον εἶχεν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου, Εἰρήνης θυγατρὸς τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως, τὸν Θεόδωρον Β' Λάσκαριν, οὐδὲν δ' ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου, Ἄννης τῆς νόθου θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Β'. Ἄλλ' εἶχεν ὁμοῦς ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ἀδελφάς, ὧν μόνην τὴν πρώτην γινώσκωμεν, τὴν σύζυγον τοῦ Νεστόγγου,

¹ Τὸν Αὐγούστου 1234 βλέπομεν τὸν Λέοντα Γαβαλᾶν συνομολογοῦντα μετὰ τοῦ Γεωργίου Μαρσιλίου ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ δόγη τῆς Βενετίας Ἰακώβου Τριπόλου συνθήκην, δι' ἧς μεταξύ ἄλλων ὑπεχρεοῦτο νὰ παράσχη εἰς τοὺς Βενετοὺς βοήθειαν ἐναντίον τοῦ Βατάτζη. Ἴδε *Tafel - Thomas Urkunden sur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig* Τόμ. Β' σ. 231.

οὗ υἱοὶ ἦσαν ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἰσαάκιος¹. Μὴ ἦτο ἄρα σύζυγος τοῦ Γαβαλαῦ ἄλλη τις τῶν ἀγνώστων ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦ Βατάτζη ἢ τις ἄλλη στενὴ συγγενής; Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡ τοιαύτη κηδεστία φαίνεται πως ἐξηγοῦσα τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας προσήλωσιν τοῦ Ἰωάννου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν στασιαστικὴν διαγωγὴν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ Λέοντος Γαβαλαῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσωνυμία θουκός, δι' ἧς προσφωνεῖ αὐτὸν ὁ Λουσινιανός, δεικνύει, ὅτι μᾶλλον περὶ τοῦ Ἰωάννου πρόκειται ἢ περὶ τοῦ Λέοντος, ὅστις ἀπεκαλεῖτο *καῖσαρ*, καὶ ἐμφαίνει ἀμεσωτέραν τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐξάρτησιν. Δὲν θεωρῶ δὲ περιττὸν νὰ προσθεσῶ, ὅτι αἱ Κυκλάδες, ὧν ἐξουσιαστὴς λέγεται ὁ Γαβαλαῦς, τυπικῶς μόνον συναναφέρονται μετὰ τῆς Ῥόδου, διότι αἱ πλεῖσται ἦσαν ἤδη ὑποτεταγμέναι εἰς Βενετούς δυνάστας, καίτοι εἶχε καταλάβει τινὰς αὐτῶν πρότερον. Οὐδ' ἐκράτησεν ἐν τῇ παραχωρήσει τῆς ψιλῆς ἐπὶ τῶν Κυκλάδων κυριαρχίας εἰς τὸν Γαβαλαῦν, εἴτε ἤδη τὸν Λέοντα², εἴτε κατόπιν τὸν Ἰωάννην, ἄλλος τις λόγος ἢ ἡ ἐκκλησιαστικὴ σχέσις τῆς Ῥόδου πρὸς τὰς Κυκλάδας. Πράγματι κατὰ μὲν τὴν διοικητάνειον πολιτικὴν διαίρεσιν ἡ Ῥόδος ἦτο ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς ἐπαρχίας τῶν νήσων ἢ Κυκλάδων, τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμεθα νὰ ποδεχθῶμεν καὶ περὶ τῶν κατόπιν χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦλάχιστον καθ' ἣν συνετάχθη ὁ Συνέκδημος τοῦ Ἰεροκλέους. Ἀλλ' ὅτε συνέστησαν τὰ θέματα, ἡ Ῥόδος πολιτικῶς ἐτάχθη εἰς τὸ μικρασιατικὸν θέμα τῶν Κιβυρραιωτῶν. Ἀλλ' ἐκκλησιαστικῶς ἐξηκολούθησεν ἡ πρὸς τὰς Κυκλάδας σχέσις τῆς Ῥόδου, ἧς ὁ μητροπολίτης εἶχε καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν τῶν

¹ *Ducange Familiae Byzantinae* ἐκδ. Παρισίων σ. 224.

² Ἐν τῇ μετὰ τοῦ δόγη Ἰακώβου Τιεπόλου συνθήκῃ τοῦ 1234 τὸν Λέοντα Γαβαλαῦν εὐρίσκομεν λεγόμενον ἀπλῶς *dominum Rhodē et aliorum circumstantium*. Ἴδε *Tafel - Thomas* ἐνθ' ἐν. σ. 320.

ἐν ταῖς νήσοις ἐπισκοπῶν¹. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀνωτέρω ἐκδοθεισῶν ἐπιστολῶν βλέπομεν τὸν εἰς ὃν στέλλεται ἢ ἐπιτολὴν προσφωνούμενον ὡς ἐπίσκοπον τῆς θεοφρουρήτου νήσου Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων.

Ἄξια δὲ προσοχῆς εἶνε ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Λουσινιανοῦ καὶ τὰ περὶ τοῦ ἐκ Ῥόδου ἀναμενομένου σιτοκρίθου τοῦ δωρηθέντος παρὰ τοῦ καβαλλαρίου, οὗ ἐξέπεσε τὸ ὄνομα, καὶ τοῦ ὄλου (;) τοῦ ἐναποθηκευμένου ἐν τῷ χωρίῳ Κοιλάν (;). Δεικνύεται δ' ἐντεῦθεν τοῦτο μὲν, ὅτι συχνὴ ἦτο ἢ ἐκ Ῥόδου εἰς Κύπρον προμήθεια σιτηρῶν καὶ ἄλλων ἐπιτηδείων, τοῦτο δὲ, ὅτι ἀγαθαὶ ἦσαν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Λουσινιανῶν καὶ τῶν Γαβαλάδων.

Περὶ δὲ τῆς δευτέρας τῶν ἐπιστολῶν πλὴν τῆς ἀνωτέρω γενομένης παρατηρήσεως οὐδὲν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ὑπὸ ἐποψίν ἱστορικὴν τοῦτο μὲν διότι οὐδὲν τι γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος περιέχεται ἐν αὐτῇ, τοῦτο δὲ διότι δυστυχῶς οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου περιέσωσεν ὁ ἀντιγραφεὺς, οὔτε τὸν ἐπιστεῖλαντα εἶνε δυνατόν νὰ διαγνώσωμεν.

¹ *18: Torr Rhodes in modern times σ. 3 κ. ε. — Parthey Hieroclis Synecdemos et Notitiae graecae episcopatum σ. 358 ἐν λ. Κυκλάδες καὶ σ. 373 ἐν λ. Ῥόδος.